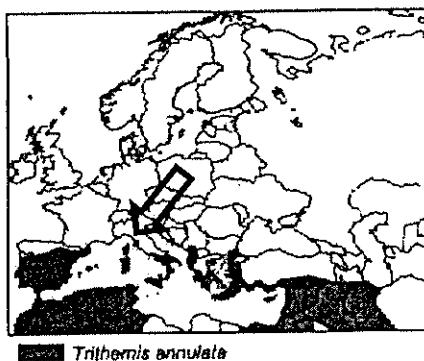

Bevestiging van noordelijke uitbreiding van *Trithemis annulata* in Italië

In de Guide des Libellules d'Europe et d'Afrique du Nord (D'Aguilar & Dommenget, 1998) wordt gemeld dat de Purperlibel (*Trithemis annulata*) bezig is met een opmars vanuit het zuiden. Deze soort werd tot in de jaren '70 vrijwel alleen in Afrika gezien, maar in 1978 werd hij waargenomen in Spanje, in 1989 op Corsica en in 1994 net over de Pyreneeën in Frankrijk.

Verspreidingskaartje van *Trithemis annulata* uit D'Aguilar & Dommenget (1998). Pijl: genoemde noordelijkste vindplaats in Italië.

Op het verspreidingskaartje is de noordgrens nu (vanaf Corsica in oostelijke richting) getrokken via Rome door Italië naar Albanië en verder via de Mediterrane kusten naar het Midden-Oosten. Daarnaast is er een stip getekend in Toscana (Italië), ter hoogte van Corsica. Het betreft hier kennelijk een geïsoleerde waarneming. Tijdens mijn vakantie deze zomer heb ik op deze plek (om precies te zijn: het natuurreservaat ten westen van Massa Marittima) *Trithemis annulata* gezien. Daarmee wordt deze tot nu toe (voorzover ik weet) meest noordelijke waarneming bevestigd. Het dier fourageerde langs een uit grof grind bestaande oever van een meertje, een bekend habitat van deze soort. De gedachte bestaat dat deze soort, net als de Vuurlibel (*Crocothemis erythraea*), bezig is zijn areaal uit te breiden, deels als gevolg van het broeikaseffect, deels als nog steeds voortdurende aanpassing aan een meer gematigd klimaat. Het dier is van een oogverblindende schoonheid door zijn stralend violette kleur; in dit geval was dat nog veel sterker en uitgebreider dan op de foto in de Veldgids. In ieder geval een soort om in het vervolg goed op te letten, als je in bijvoorbeeld Zuid-Frankrijk bent: verdere uitbereiding ligt immers voor de hand.

Dick Bal
d.bal@eclnv.agro.nl

Overzicht van recente veranderingen in de libellenfauna van Engeland & Ierland

Net is verschenen in Atropos, een Brits Libellen en Vlinder tijdschrift een artikel van Adrian Parr (Parr, A.J., 2000. An annotated list of the odonata of Britain and Ireland. Atropos 11: 10-20.). Het betreffende nummer van Atropos kan besteld worden bij de uitgever: 36 Tinker Lane, Meltham, Huddersfield, West Yorkshire HD7 3EX, Great Britain. Kosten 6 Britse ponden, inclusief verzending. Bij de auteur zijn eventueel enkele overdrukken van het artikel verkrijgbaar. Citeren kan het best naar dit originele Engelse artikel plaatsvinden. Hier in de NVL-Nieuwsbrief een grotendeels Engelstalig uittreksel van dit artikel: de tekst van die soorten waarvan het voorkomen in Engeland en Ierland de laatste vijf jaren (na het verschijnen van de Britse Atlas; Merritt *et al.*, 1996) het meest zijn veranderd.

Er is de afgelopen vijf jaren relatief veel in het voorkomen van Britse libellen veranderd. Enerzijds kunnen de wijzigingen te wijten zijn aan meer en intensievere studie van de Britse libellen anderzijds is er waarschijnlijk sprake van veranderingen onder invloed van het klimaat. In deze samenvatting is de indeling in vier categorieën aangehouden zoals in het originele artikel.

Category A. Species resident in Britain & Ireland or recorded as a genuine immigrant.

Erythromma viridulum

Apparently a recent colonist. Discovered for the first time in Britain at three sites in one region of Essex during 1999 (Dewick & Gerussi 2000). Given the recent range expansion of this species on the near Continent (see Wasscher 1999), other colonies may await discovery.

Aeshna affinis

Vagrant. A male was captured at Romney Marsh, Kent on 5 August 1952, and a 'probable' was reported from near Bristol on 14 August 1992 (Parr 1996). Given the increased frequency of records from northern Europe in recent years (Parr 2000), it is possible that the species may have been overlooked.

Anax imperator

A common breeding species in parts of England and Wales, with a largely southerly distribution though its range is currently expanding northwards. The first records for Ireland were made in Co. Wexford during July 2000 (R. Thompson pers. comm.).

Anax parthenope

A scarce migrant and conceivably a potential colonist. Records appear to be genuinely increasing in frequency. Although there is an undocumented record from Cornwall in the mid 1980s (H.P.K. Robinson via S. Jones pers. comm.), the species was first definitely reported from Britain as recently as 1996 (Phillips 1997). Since then it has become an annual visitor with approximately 30 individuals seen to date. Most records are from southern England though there was a record from as far north as The Orkneys during June

2000. The species has apparently undergone a major range expansion in north-western Europe, records from the near Continent also having becoming regular in the last decade (e.g. De Knijf 1999). Successful breeding was noted at two sites in Cornwall during 1999 (Jones 2000; Pellow 2000).

Anax junius

Vagrant from the Nearctic region. There were seven records from Cornwall and the Isles of Scilly between 9 September and 1 October 1998 (Parr 1999b). These individuals were apparently brought across the Atlantic by the winds of Hurricane Earl (Davey 1999).

Sympetrum fonscolombei

A currently annual migrant and occasional breeding species. There have been recent records from England, Wales and Ireland; in the past it has also been recorded in Scotland. *Sympetrum fonscolombei* tends to show a more westerly distribution in Britain than other immigrant darters (Parr 1996), though records from the east coast are also regular. Since 1996 the species has bred at a number of sites, notably in Cornwall (e.g. Pellow 1999), Dorset and Kent, but also as far north as the Spurn peninsula, East Yorkshire. Despite breeding records from some sites in two or more consecutive years it still remains unclear whether any populations are truly self-supporting.

Sympetrum pedemontanum

Vagrant. The only record to date is of a male, which was seen and photographed on the southern flanks of the Brecon Beacons, north of Ebbw Vale on 16–17 August 1995 (Parr 1996). This species is known to be in an expansion phase in Europe at present (Wasscher 1994), and further records may occur in the future.

Crocothemis erythraea

Vagrant. Recorded from southern England on three occasions, all in very recent times. Single males were seen in Cornwall on 7 August 1995 (Jones 1996) and 5–15 August 1998 (Parr 1999b), and on the Isle of Wight on 8 September 1997 (Butler & Butler 1998). The species has also been noted on the near Continent with increasing frequency in the last decade (e.g. Hermans & Gubbels 1997).

Leucorrhinia dubia

A localised and rare breeding species. It has a northerly distribution in Britain, strongholds being in Inverness-shire and Ross-shire. Not known from Ireland, and has now all but disappeared from former sites in southern England (Merritt et al. 1996; Perrin 2000). Up to three individuals ascribed to this species present at Walberswick, Suffolk, in late May and early June 1992 (Mendel 1992) were presumably migrants.

Category B. Species whose status is unclear or where doubt exists about the validity of records.

Pachydiplax longipennis

A female specimen of this North American libellulid was found dead on an oil rig in British waters of the North Sea during early September 1999 (Parr 2000). No definite conclusion could be drawn concerning its origin.

Category C. Exotics.

Species recorded in Britain as obvious accidental introductions, principally from aquatic nurseries (see Brooks 1988).

Category D. Species known in the British recording area only from the Channel Islands.

(Due to the rather erratic nature of recording from these Islands prior to the last 15 years or so it is difficult to give precise information on the past status of these species.)

Lestes barbarus

Resident and migrant. On Alderney "considerable numbers", presumably representing an established population, were recorded at one site during 1900 and four were found at a nearby pond in 1965 (Long & Long 2000). Two taken on Jersey during the mid 1940s were thought to be immigrants, this being a period of considerable migrant activity in north-west Europe (Parr 1996; Long & Long 2000). In 1995 the species was recorded once again from Jersey - at two new sites where small colonies appear to be established (Long & Long 2000).

Sympecma fusca

Status uncertain; vagrant? The species has been recorded three times from Jersey - two during August 1945 and one during June 1992 (Long & Long 2000).

Adrian Parr
10 Orchard Way
Barrow, Bury St. Edmunds
Suffolk IP29 5BX
Groot Brittannië

LITERATUUR

- Brooks, S.J., 1988. Exotic dragonflies in north London. *Journal of the British Dragonfly Society* 4: 9-12.
- Butler, A. & Butler, E., 1998. Scarlet Darter *Crocothemis erythraea* (Brulle) on the Isle of Wight - the second British record. *Atropos* 4: 13-14.
- Davey, P., 1999. Weather conditions leading to the 1998 Green Darner *Anax junius* (Drury) influx. *Atropos* 6: 8-12.
- De Knijf, G., 1999. Invasie van *Anax parthenope* (Selys) in België in 1999. *Gomphus* 15: 119-129.
- Dewick, S. & Gerussi, R., 2000. Small Red-eyed Damselfly *Erythromma viridulum* (Charpentier) found breeding in Essex - the first British records. *Atropos* 9: 3-4.
- Hermans, J.T. & Gubbels, R.E.M.B., 1997. De Vuurlibel (*Crocothemis erythraea*, Brulle) in Limburg. *Brachytron* 1: 22-26.
- Jones, S.P., 1996. The first British record of the Scarlet Dragonfly *Crocothemis erythraea* (Brulle). *Journal of the British Dragonfly Society* 12: 11-12.
- Jones, S.P., 2000. First proof of successful breeding by the Lesser Emperor *Anax parthenope* (Selys) in Britain. *Journal of the British Dragonfly Society* 16: 20-23.
- Long, M. & Long, R., 2000. Non-British damselflies in Jersey. *Atropos* 9: 95-96.
- Mendel, H., 1992. Suffolk Dragonflies. *Suffolk Naturalists' Society*.
- Merritt, R., Moore, N.W. & Eversham, B.C., 1996. *Atlas of the Dragonflies of Britain and Ireland*. HMSO, London.
- Parr, A.J., 1996. Dragonfly movement and migration in Britain and Ireland. *Journal of the British Dragonfly Society* 12: 33-50.

- Parr, A.J., 1999b. Migrant and dispersive dragonflies in Britain and Ireland during 1998. *Journal of the British Dragonfly Society* 15: 51-57.
- Parr, A.J., 2000. Southern Migrant Hawker *Aeshna affinis* Vander Linden: A guide to identification. *Atropos* 10: 26-28.
- Pellow, K., 1999. Red-veined Darter breeding in large numbers in south-east Cornwall during 1998. *Atropos* 6: 35.
- Phillips, J., 1997. The Lesser Emperor Dragonfly *Anax parthenope* in Gloucestershire - the first British record. *Atropos* 2: 40-41.
- Wasscher, M., 1994. Areaalsuitbreiding van *Sympetrum pedemontanum* (Allioni) in Noordwest Europa in de periode 1953-1985. *ContactBlad nederlandse LibellenOnderzoekers* 22: 11-15.
- Wasscher, M., 1999. Identification of Small Red-eyed Damselfly *Erythromma viridulum* (Charp.). *Atropos* 7: 7-9.

Blad Dierenbescherming

In het juli/augustus 2000 nummer van "Dier", het blad van de Dierenbescherming staat een special over libellen. Algemene informatie voor een breed publiek, maar met waanzinnig mooie foto's. Wie een A-3 poster van een vrouwtje Watersnuffel *Enallagma cyathigerum* aan de muur wil hangen of wie iemand op een lagere school in zijn omgeving heeft die eens spreekbeurt over libellen zou willen houden: dit middendeel is gratis na te bestellen bij Redactiesecretariaat Dier, Postbus 85980, 2508 CR Den Haag.

Bulgaarse pocket libellengids

In Bulgarije is deze zomer een pocket-libellengids verschenen, dat geschreven is door Milen Marinov. Het is slechts een klein boekje, maar de inhoud is vernieuwend. Het richt zich met begrijpelijke beeldtaal op bijvoorbeeld Bulgaarse schoolkinderen, die zich hiermee op een praktische manier in de natuur kunnen verdiepen.

Het boekje is enerzijds vrij dun en op pocket formaat, anderzijds compleet voor Bulgarije. Het begint met een foto-overzicht van de libellenbiotopen in Bulgarije. Daarna volgt een plaatjes tabel. Deze is uniek omdat hij met gekleurde tekeningen werkt, waarin niet alleen de structuren duidelijk zijn te zien, maar ook eventuele verschillen in kleuren tussen soorten.

Voorbeeld van illustratie uit de Bulgaarse pocket libellengids, de Blauwe glazenmaker (*Aeshna cyanea*): Verspreiding (boven, alleen voorkomend in de bergen van het zuidwesten van Bulgarije) en determinatie (rechts).

In het tweede deel worden de soorten behandeld. Op de linkerpagina staat steeds een klein verspreidingskaartje van Bulgarije (waar met één oogopslag gezien kan worden hoe algemeen de soort is en waar ze tot nu toe is waargenomen). Tevens staat daarbij aangegeven met behulp van icoontjes in welke de biotopen de soort voorkomt. Op de rechterpagina is in zij aanzicht het mannetje van elke soort getekend. Daarnaast zijn ook andere kenmerken geïllustreerd, in elk geval de vleugels met essentiële kenmerken of, met name bij de juffers, andere aanvullende kenmerken. Net als in vroegere Nederlandse determinatie-tabellen zijn de kenmerken vaak handkenmerken.

In Bulgarije is het boekje in trek, mede doordat het boekje is gesubsidieerd door de Britse ambassade. Behalve de wetenschappelijke namen en de opgegeven lengtes van de soorten zijn de Bulgaars teksten voor niet-Bulgaren echter tamelijk onleesbaar. Toch is het door de beeldtaal en de bijgevoegde verspreidingskaartjes ook voor buitenlanders een zeer aanbevelenswaardige gids.

Bestellen? Maak voor 1 november Hfl 17,50 over op gironummer 2224500 van ondergetekende en het boekje zal je worden toegestuurd. Dit geld is voor de verzendkosten plus een bijdrage voor de ondersteuning van de Bulgaarse libellenstudie.

Marcel Wasscher
Minstraat 15 bis
3582 CA Utrecht
tel 030 - 2517882

AESHNA CYANEA

